

Miras omnino fecit, quia eos ex desperatione mirabiliter liberavit.

VII. Ex hac admiratione exclamat Apostolus, « O » altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei¹! » Supra quippe dixerat, « Conclisit enim Deus omnes in infidelitate²; ut omnium misereatur. » Nam hoc etiam hîc sequitur, « Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea » acceleraverunt³. » Infirmitates posuit pro peccatis, sicut ad Romanos Apostolus dicit, « Si enim Christus, » cum infirmi essemus adhuc juxta tempus pro impiis » mortuus est⁴: » hos dixit infirmos quos impios. Deinde paulo post eandem sententiam repetens, « Commendat, » inquit, suam charitatem Deus in nobis, quoniam cum » adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus » est⁵. » Quos infirmos supra, eos hîc peccatores appellavit. Item in consequentibus hoc idem aliis verbis versans, « Si enim cum inimici essemus, inquit, reconciliati » sumus Deo per mortem Filii ejus. » Ac per hoc in eo quod dictum est, « Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, » intelliguntur multiplicata peccata eorum. Lex enim subintravit, ut abundaret delictum. « Sed quoniam ubi » abundavit delictum, superabundavit gratia⁶, » ideo postea acceleraverunt. « Non enim venit ille vocare justos, sed peccatores: quia non est opus sanis medicus, » sed ægrotantibus⁷; » quorum scilicet multiplicatæ sunt infirmitates, ut eis sanandis esset necessaria tantæ gratiæ medicina, et cui dimittuntur peccata multa, diligeret multum.

VIII. Hoc cinis vaccæ et aspersio sanguinis, et cruentarum multiplicatio victimarum significabat, non effiebat. Ideo deinceps dicit, « Non congregabo conventicula

¹ Rom. xi, 33. — ² Ibid. 32. — ³ Psal. xv, 4. — ⁴ Rom. v, 6. — ⁵ Ibid. 8. — ⁶ Ibid. 20. — ⁷ Matth. ix, 13.

» eorum de sanguinibus¹, » id est, illorum sacrificiorum, quæ inmolabantur in figura sanguinis Christi. « Nec » memor ero nominum eorum per labia mea. » Nomina quippe illorum erant in multiplicatione infirmitatum, « Fornicatores, idolis servientes, adulteri, molles, masculorum concubitores, fures, avari, raptores, ebriosi maledici » et quicumque alii regnum Dei non possidebunt². « Sed ubi abundante peccato, superabundavit gratia³, postea » acceleraverunt. » « Hæc quidem fuerunt, sed abluti » sunt, sed sanctificati sunt, sed justificati sunt in nomine Domini Jesu Christi, et in Spiritu Dei nostri⁴. » « Ideo non memor erit nominum illorum per labia sua⁵. » Sane codices emendatiores et electioris auctoritatis, non habent, « Voluntates suas, » sed, « Voluntates meas, » quod tantumdem valet, quia ex persona Filii dicitur. Ipse quippe loquitur, quem verba illa evidenter ostendunt, quibus et Apostoli usi sunt, « Non derelinques animam » meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem⁶. » Eadem sunt utique munera gratiæ Patris et Filii et Spiritus sancti: et ideo rectissime et Filius eas potest dicere voluntates suas.

IX. *Responsio ad quæstionem de Psalm. LVIII, 12.* — Quod vero in Psalmo quinquagesimo octavo de Judæis intelligitur, dicente, « Ne occideris eos, ne quando obli- » viscamur Legis tuæ, » convenienter mihi videtur intelligi ita esse prænuntiatum, eandem gentem etiam debellatam atque subversam in populi victoris superstitiones non fuisse cessuram, sed in Veteri Lege mansuram, ut apud eam esset testimonium Scripturarum toto orbe terrarum, unde Ecclesia fuerat evocanda. Nullo enim evidentiore documento ostenditur gentibus, quod saluber-

¹ Psal. xv, 4. — ² I Cor. vi, 9, 10. — ³ Rom. v, 20. — ⁴ I Cor. vi, 11. — ⁵ Psal. xv, 4. — ⁶ Ibid. 10; Act. ii, 31, et xiii, 35.

rime advertitur, non inopinatum et repentinum aliquid institutum spiritu præsumptionis humanæ, ut Christi nomen in spe salutis æternæ tanta auctoritate præpolleat, sed olim fuisse prophetatum atque conscriptum. Nam ipsa prophetia, quid aliud nisi a nostris putaretur esse conficta, si non de inimicorum codicibus probaretur? Ideo, « Ne occideris eos, » ne ipsius gentis nomen extinxeris, « Ne quanto obliviscantur Legis tuæ. » Quod utique fieret, si ritus et sacra gentilium colere compulsi penitus qualemque nomen religionis suæ minime retinerent. Quod in eorum figura etiam de Caïn scriptum est, quod constituit in eo Dominus signum, ne quis occideret eum¹. Denique cum dixisset, « Ne occideris eos, ne quando obliviscantur Legis tuæ; » velut quæreretur quid de illis esset faciendum, ut in aliquos usus testimonii veritatis non occidantur, id est, non consumantur, neque obliviscantur Legis Dei; continuo subjunxit, « Disperge illos » in virtute tua². » Si enim in uno loco essent terrarum, non adjuvarent testimonio prædicationem Evangelii, quæ fructificat toto orbe terrarum. Ideo « Disperge illos in » virtute tua, » ut ejus ipsius, cujus fuerunt negatores, persecutores, interfectores, ubique sint testes per ipsam Legem, quam non obliviscuntur, in qua est ille prophetatus, quem non sequuntur. Neque enim eis aliquid prodest, quod eam non obliviscuntur. Aliud est enim legem Dei habere in memoria, aliud in intellectu et effectum.

X. *Responsio ad quæstionem de Psal. lxxvii. 22.* — In lxx. autem vii. Psalmo, quod quæris quid sit: Verumtamen Deus conquassabit capita inimicorum suorum, verticem capilli perambulantium in delictis suis, » non mihi videtur aliud dictum, quam, Deus conquassabit capita ini-

¹ Gen. iv, 15. — ² Psal. lxxviii, 12.

micorum suorum nimium superbientium, nimium se extollentium in delictis suis. Per hyperbolen quippe significavit superbiam tantum se extollentem, et tanta elatione incedentem, quasi capilli verticem perambulando calcaret. Item in eodem Psalmo quod scriptum est: « Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso¹; » non semper in malo accipiendi sunt canes. Alioquin non reprehenderentur apud Prophetam canes muti nescientes latrare², et amantes dormire. Profecto enim laudabiles canes essent, si et latrare scirent, et vigilare amarent. Et certe illi trecenti in numero per crucis litteram sacratissimo non eligerentur ad victoriam faciendam³, qui tanquam canes lambere aquam, nisi aliquid magnum significarent. Vigilant enim et latrant boni canes, et pro domo et pro domino, et pro grege et pro pastore. Denique et hîc in Ecclesiæ laudibus, cum prophetia exsereretur, lingua canum est commemorata, non dentes: « Tuorum autem canum, » dixit, ex inimicis, » id est, ut qui erant inimici tui, fierent canes tui, et latrarent pro te, qui sæviebant in te. Addidit autem, « Ab ipso, » ut non a se ipsis hoc factum intelligerent, sed « Ab ipso, » id est, misericordia ejus et gratia.

XI. *Quæstiones ex Apostolo. Responsio ad quæstionem de Eph. iv. 11.* — De Prophetis quod ait Apostolus: « Quosdam quidem dedit Deus in Ecclesia » Apostolos, quosdam autem Prophetas: » hoc intelligo quod ipse scripsisti, Prophetas eos dictos isto loco, ex quibus Agabus erat, non illos qui venturum in carne Dominum prophetaverunt. Evangelistas vero invenimus, quos Apostolos fuisse non legimus; sicut fuerunt Lucas et Marcus. Pastores autem et Doctores, quos maxime ut discernere voluisti, eosdem puto esse, sicut

¹ Psal. lxxviii, 24. — ² Isai. lvi, 10. — ³ Judic. vii, 7.

et tibi visum est, ut non alios Pastores, alios Doctores intelligamus; sed ideo cum prædixisset Pastores, subjunxisse Doctores, ut intelligerent Pastores ad officium suum pertinere doctrinam. Ideo enim non ait: Quosdam autem Pastores, quosdam vero Doctores; cum superiora ipso locutionis genere distingueret dicendo: « Quosdam » quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, quosdam vero Evangelistas: » sed hoc tanquam unum aliquid duobus nominibus amplexus est: « Quosdam autem » Pastores et Doctores. »

XII. *Responsio ad questionem de 1 Tim. II. 1.* — Illa plane difficillime discernuntur, ubi ad Timotheum scribens, ait: « Obsecro itaque primum omnium » fieri obsecrationes, orationes, interpellationes, gratiarum actiones. » Secundum græcum enim eloquium discernenda sunt. Nam nostri interpretes vix reperiuntur, qui ea diligenter et scienter transferre curaverint. Ecce enim sicut ea ipse posuisti: « Obsecro fieri obsecrationes, » non eodem verbo utrumque dixit Apostolus, qui utique græce illam scripsit Epistolam, sed pro eo quod in latino est: « Obsecro, » ille græce dixit, παρακαλῶ. Pro eo vero quod latinus vester habet « Obsecrationes, » ille posuit: δεήσεις. Proinde alii codices in quibus et nostri sunt, non habent, « Obsecrationes; » sed, « Deprecationes. » Tria porro quæ sequuntur, « Orationes, interpellationes, gratiarum actiones, » plerique latini codices sic habent.

XIII. Unde si velimus secundum latinæ linguæ proprietates ista discernere more loquendi, nostram vel qualemcumque sententiam fortasse tenebimus: sed mirum si sententiam græci sermonis vel consuetudinis obtinebimus. Precationem et deprecationem, multi nostri hoc idem putant, et hoc quotidiano usu jam omnino prævaluit.

Qui autem distinctius latine locuti sunt, precationibus utebantur in optandis bonis, deprecationibus vero in devitandis malis. Precari enim dicebant esse precando bona optare; imprecari mala, quod vulgo jam dicitur, maledicere: deprecari autem, mala precando depellere. Sed usitatum jam loquendi modum potius sequamur, et sive « Precationes sive deprecationes » invenerimus, quas Græci δεήσεις vocant, non putemus emendandum esse. « Orationes » vero quas græcus habet προσευχάς, distinguere a precibus vel precationibus omnino difficile est. Quod vero quidam codices non habent « Orationes, » sed, « Adorationes, » quia non dictum est in græco, εὐχάς, sed, προσευχάς, non arbitror scienter interpretatum: προσευχάς enim « Orationes » dici a Græcis, notissimum est. Et utique aliud est orare, aliud adorare. Denique non isto verbo, sed alio legitur in græco: « Dominum Deum tuum adorabis¹: » et, « Adorabo ad templum sanctum tuum²: » et si qua similia.

XIV. Pro « Interpellationibus » autem quod nostri habent, secundum codices, credo, vestros « Postulationes » posuisti. Hæc interim duo, id est, quod alii « Postulationes, » alii « Interpellationes » interpretati sunt, unum verbum transferre voluerunt quod græcus habet, ἐντελλέεις. Et profecto advertis, et nosti aliud esse interpellare, aliud postulare. Non enim solemus dicere, postulant interpellaturi, sed interpellant postulaturi: verumtamen ex vicinitate verbum usurpatum, cui propinquitas ipsa impetrat intellectum, non est velut censoria notatione culpandum. « Nam et de ipso Domino Jesu Christo dictum est, quod » interpellat pro nobis³. » Numquidnam interpellat, et non etiam postulat? Imo vero quia postulat, pro eo positum est, interpellat. Evidenter quippe alibi de eo dici-

¹ Matth. IV, 10. — ² Psal. V, 8. — ³ Hebr. VII, 25.

tur : « Et si quis peccaverit, advocatum habemus apud » Patrem Jesum Christum justum, et ipse est exoratio pro » peccatis nostris¹. » Quamquam fortassis codices apud vos etiam in eo loco de Domino Jesu Christo non habent, interpellat pro nobis, sed postulat pro nobis. In græco enim quo verbo hic positæ sunt « Interpellationes, » quas ipse posuisti « Postulationes, » ipsum et illic verbum est, ubi scriptum est, interpellat pro nobis.

XV. Cum igitur et qui precatur oret, et qui orat precetur, et qui interpellat Deum, ad hoc interpellat, ut oret et precetur; quid sibi vult quod ista ita posuit Apostolus, ut non sit eorum negligenda distinctio? Excepto itaque nomine generali, et salva loquendi consuetudine, secundum quam sive dicas « Precationem, sive » orationem, sive interpellationem, vel postulationem, » una eademque res intelligitur; aliqua etiam singulorum istorum proprietates inquirenda est; sed ad eam liquido pervenire difficile est. Multa quippe hinc dici possunt, quæ improbanda non sint.

XVI. Sed eligo in his verbis hoc intelligere, quod omnis vel pene omnis frequentat Ecclesia, ut « Precationes » accipiamus dictas, quas facimus in celebratione Sacramentorum, antequam illud, quod est in Domini mensa, incipiat benedici : « Orationes » cum benedicitur et sanctificatur, et ad distribuendum comminuitur, quam totam petitionem fere omnis Ecclesia dominica Oratione concludit. Ad quem intellectum etiam verbi græci origo nos adjuvat. Nam eam, quam dicunt εὐχὴν, raro ita Scriptura ponit ut intelligatur « Oratio, » sed plerumque et multo usitatius votum appellat εὐχὴν, προσευχὴν vero, quod verbum ita positum est unde tractamus, semper « orationem » vocat. Unde hanc verbi originem, sicut superius dixi, nonnulli minus erudite intuentes, προσευχὴν

non « Orationem, » sed « Adorationem » dicere voluerunt, quæ potius προσκύνησις dicitur. Sed quia « Oratio » interdum vocatur εὐχὴ, « Adoratio » putata est προσευχὴ. Porro si usitatius, ut dixi, in Scripturis votum appellatur εὐχὴ, excepto nomine generali « Orationis, » ea proprie intelligenda est oratio, quam facimus ad votum, id est, πρὸς εὐχὴν. Voventur autem omnia quæ offeruntur Deo, maxime sancti altaris oblatio, quo sacramento prædicatur nostrum illud votum maximum, quo nos vovimus in Christo esse mansuros, utique in compage corporis Christi. Cujus rei sacramentum est, quod unus panis, unum corpus multi sumus¹. Ideo in hujus sanctificationis præparatione, existimo Apostolum jussisse proprie fieri ὠροσευχὰς, id est, « Orationes, » vel (ut nonnulli minus perite interpretati sunt) « Adorationes; » hoc est, enim ad votum, quod usitatius in Scripturis nuncupatur εὐχὴ. « Interpellationes » autem, sive, ut vestri codices habent, « Postulationes, » fiunt cum populus benedicitur. Tunc enim antistites velut advocati, susceptos suos per manus impositionem misericordissimæ offerunt potestati. Quibus peractis et participato tanto Sacramento, « Gratiarum actio » cuncta concludit, quam in his etiam verbis ultimam commendavit Apostolus.

XVII. Hæc autem causa præcipua fuit ista dicendi, ut his breviter perstrictis atque significatis non putaretur negligendum esse quod sequitur : « Pro omnibus hominibus, pro regibus, et his qui in sublimitate sunt, ut » quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate » et charitate² : » ne quisquam, sicut se habet humanæ cogitationis infirmitas, existimaret non esse ista facienda pro his, a quibus persecutionem patiebatur Ecclesia, cum membra Christi ex omni essent hominum genere

¹ 1 Cor. x, 17. — ² 1 Tim. 1, 2.

colligenda. Unde adjungit et dicit : « Hoc enim bonum » et acceptum est coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, et in agnitionem veritatis venire¹. » Et ne quisquam diceret posse esse salutis viam in bona conversatione et unius Dei omnipotentis cultu, sine participatione corporis et sanguinis Christi; « Unus enim Deus, inquit, et unus mediator » Dei et hominum homo Christus Jesus : » ut illud quod dixerat : « Omnes homines vult salvos fieri, » nullo alio modo intelligatur præstari, nisi per mediatorem, non Deum, quod semper Verbum erat, sed hominem Christum Jesum, cum « Verbum caro factum est, et habitavit » in nobis². »

XVIII. *Responsio ad questionem ex Rom. xi. 28.*
— Unde nec illud moveat te, quod de Judæis idem Apostolus ait : « Secundum Evangelium quidem inimici » propter vos : secundum electionem autem dilecti » propter patres. » Altitudo quippe illa divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, et illa inscrutabilia judicia ejus, et investigabiles viæ ejus hanc fidelibus cordibus magnam ingerunt admirationem, qui de illius sapientia perpendente a fine usque ad finem fortiter, et omnia suaviter disponente non dubitant, quid sit quod ei placet ut nascantur, crescant ac multiplicentur hi, quos etsi malos ipse non fecit, tamen malos futuros esse præscivit. Nimis enim consilium ejus in abdito est, quo etiam malis bene utitur ad propectum bonorum, etiam in hoc mirificans omnipotentiam bonitatis suæ : quia sicut illorum nequitia est male uti bonis operibus ejus, sic illius sapientiæ est bene uti malis operibus eorum.

XIX. Hanc igitur altitudinem Sacramenti sic commendat Apostolus : « Nolo vos ignorare, fratres, hoc

¹ 1 Tim. ii, 5. — ² Joan. i, 14.

» Sacramentum, ut non sitis vobis sapientes, quia cæcitas ex parte in Israël facta est, donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israël salvus fieret¹. » Ex parte, dixit, quia non omnes excæcati sunt. Erant enim ex illis, qui Christum cognoverunt. Plenitudo autem gentium in his intrat, qui secundum propositum vocati sunt : « Et » sic omnis Israël salvus fiet, quia et ex Judæis et ex gentibus², qui secundum propositum vocati sunt, » ipsi verus sunt Israël : de quo dicit idem Apostolus : « Et super » Israël Dei³. » Illos autem dicit Israël secundum carnem : « Videte, inquit, Israël secundum carnem⁴. » Deinde interponit testimonium Prophetæ : « Veniet ex » Sion, qui eripiat et avertat impietatem ab Jacob, et » hoc illis a me testamentum cum abstulero peccata eorum⁵ : » non utique omnium Judæorum, sed dilectorum.

XX. Hinc adjungit ea, quæ inquirenda posuisti : « Secundum Evangelium quidem inimici propter vos. » Pretium quippe redemptionis nostræ sanguis est Christi, qui utique non nisi ab inimicis potuit occidi. Hic est ille usus malorum in propectum bonorum. Quod vero adjungit : « Secundum electionem autem dilecti propter » patres; » hinc ostendit non illos inimicos, sed electos esse dilectos. Sed Scripturæ mos est ita loqui de parte tanquam de toto : sicut Corinthios in primis epistolæ suæ partibus, ita laudat tanquam omnes tales sint, cum essent laudabiles quidam eorum : et postea in nonnullis epistolæ ipsius locis, ita reprehendit tanquam omnes culpabiles essent, propter quosdam qui tales erant. Istam divinarum Scripturarum consuetudinem per omne corpus litterarum ejus creberrime sparsam, quisquis diligenter

¹ Rom. xi, 25 et 26. — ² Id. ix, 7. — ³ Galat. vi, 16. — ⁴ 1 Cor. x, 18. — ⁵ Rom. xi, 26, 27, ex Isai. lxx, 20.

adverterit, multa dissolvit, quæ inter se videntur esse contraria. Inimicos ergo alios dicit, alios dilectos: sed quia in uno populo erant, velut eosdem ipsos dicere videtur. Quamquam et ex ipsis inimicis, qui crucifixerunt Dominum, plerique conversi sunt, et apparuerunt electi. Tunc electi, quando conversi quantum ad salutis initium: quantum vero ad Dei præscientiam, non tunc electi, sed ante constitutionem mundi, sicut idem dicit Apostolus, quod elegerit nos ante mundi constitutionem¹. Duobus itaque modis, ipsi inimici qui dilecti, sive quia in uno populo utrique fuerant sive quia ex inimicis sævientibus usque ad sanguinem Christi, quidam eorum dilecti facti erant secundum electionem, quæ latebat in præscientia Dei. Ad hoc enim addidit: « propter patres²: » quia id, quod patribus promissum est, oportebat impleri, sicut circa finem Epistolæ ad Romanos ait: « Dico enim Christus³ ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum. Gentes autem super misericordia glorificare Deum⁴. » Secundum istam misericordiam dictum est: « Inimici propter vos: » quod et supra dixerat, illorum delicto salus gentibus⁴.

XXI. Cum autem dixisset: « Secundum electionem dilecti propter patres, addidit, Sine poenitentia enim sunt dona et vocatio Dei⁵. » Vides certe illos significari, qui pertinent ad numerum prædestinatorum. De quibus alio loco dicit, « Scimus quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi⁶. » Qui vero electi, ipsi sunt secundum propositum vocati; in quibus Dei procul dubio præscientia falli non potest. Hos præscivit et prædestinavit conformes imaginis Filii

¹ Ephes. i. 4. — ² Rom. xi. 28. — ³ Id. xv. 8. — ⁴ Id. xi. 11. — ⁵ Ibid. 29. — ⁶ Id. xv. 28.

» sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus¹. Quos autem prædestinavit, illos et vocavit. Hæc vocatio est secundum propositum, hæc est sine poenitentia. Quos autem vocavit, illos et justificavit. Quos autem justificavit, illos et glorificavit: Si Deus pro nobis, quis contra nos²? »

XXII. Non sunt ista vocatione, qui in fide quæ per dilectionem operatur, etiamsi aliquantum ambulant, non perseverant usque in finem³? Et utique potuerunt rapi, ne malitia mutaret intellectum eorum, si ad illam prædestinationem et vocationem, quæ secundum propositum et sine poenitentia est, pertiuerent. At ne quisquam præsumptor ita de occultis iudicet alienis, ut dicat: Ideo non rapti sunt ex hac vita antequam essent fidei desertores, quia in eadem vita non fideliter ambulabant, et hoc in eorum cordibus noverat Dominus, quamvis hominibus aliter appareret: quid dicturus est de infantulis parvulis qui plerique accepto in illa ætate Christianæ gratiæ Sacramento, cum sine dubio pertinerent ad vitam æternam regnumque cœlorum, si continuo ex hac vita emigrarent, sinuntur crescere, et nonnulli etiam apostatæ fiunt. Unde? nisi quia non pertinent ad illam prædestinationem, et secundum propositum ac sine poenitentia vocationem. Cur autem ad eam alii pertineant, alii non pertineant occulta causa esse potest, injusta esse non potest. « Numquid enim iniquitas apud Deum? Absit⁴. » Nam et hoc ad illam pertinet altitudinem iudiciorum, quam mirans tanquam expavit Apostolus. Ideo quippe illa iudicia vocat, ne quisquam talia fieri putet, sive iniquitate, sive temeritate facientis, sive casu et fortuito labentibus ullis partibus tam dispositorum sub tanta sapientia Dei sæculorum.

¹ Matth. xii. 14. — ² Rom. viii. 29. — ³ Sap. iv. 11. — ⁴ Rom. ix. 14.

XXIII. *Responsio ad questionem de Coloss. II, 18.*

— In Epistola porro ad Colossenses, quod scriptum est : « Nemo vos seducat volens in humilitate, » et cætera quæ sequuntur, quousque tibi obscura esse dixisti, nec ego adhuc sine caligine intelligo : atque utinam præsens de me ista quæsiisses. In eo quippe sensu, quem mihi in his verbis habere videor, adhibenda est quædam pronuntiatio in vultu et modo vocis, qui exprimi litteris non potest, ut ex qua parte aperiatur quod ideo fit obscurius, quia non recte, sicut existimo, pronuntiatur. Quod enim scriptum est : « Ne tetigeritis, ne gustaveritis, ne attaminaveritis ¹ » tanquam præceptum putatur Apostoli, nescio quid tangere, gustare, attaminare prohibentis. Contra est autem, si tamen in tanta obscuritate ista non fallor. Per irrisionem quippe verba posuit eorum, a quibus eos nolebat decipi atque seduci, qui discernentes cibos secundum culturam Angelorum, atque ita de hoc mundo decernentes, dicunt : « Ne tetigeritis, ne gustaveritis, ne attaminaveritis ² ; » cum sint omnia munda mundis, et omnis creatura Dei bona sit ³ : quod in alio loco ipse evidenter commendat.

XXIV. Totam ergo ipsius sententiæ circumstantiam videamus. Ita enim Apostoli intentione perspecta, sensum ejus, quantum valemus, fortasse tenebimus. Quibus enim ista scribit, metuebat eos seduci umbris rerum, dulci nomine scientiæ, et averti a luce veritatis, quæ est in Christo Jesu Domino nostro. Hanc autem sub nomine scientiæ, vel scientiæ curam vanarum superfluarumve observationum, et de superstitione gentilitatis, maximeque ab eis qui Philosophi sunt nuncupati, et a Judaismo cavendam esse cernebat, ubi erant umbræ futurorum removendæ, quoniam lumen earum jam Christus advene-

¹ Rom. ix, 21. — ² Id. xiv, 20. — ³ Tit. i, 15, et i Tim. iv, 4.

rat. Cum ergo commemorasset et commendasset quantum certamen pro eis haberet ¹, et pro his, qui Laodiceæ fuerant, et quicumque non viderant faciem ejus in carne, ut cordibus consolarentur copulati in charitate, et in omnibus divitiis plenitudinis intellectus, ad cognoscendum mysterium Dei quod est Christus, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi : » Hoc dico, inquit, ut nemo vos circumveniat in veri simili sermone : quia veritatis amore ducebantur, veri similitudinem illis timuit, ne deciperentur. Et ideo commendavit in Christo quod dulcissimum habebant thesaurum, scilicet sapientiæ et scientiæ, cujus nomine et promissione induci poterant in errorem.

XXV. « Nam etsi corpore, inquit, absens sum spiritu » vobiscum sum, gaudens et videns vestram ordinationem, » et id quod deest fidei vestræ in Christo ². » Ideo illis timebat quoniam quid eis adhuc deesset videbat. « Sicut ergo » accepistis, inquit, Jesum Christum Dominum nostrum, » in ipso ambulate ; radicati et superædificati in ipso, et » confirmati in fide, sicut et didicistis, abundantes in ea » gratiarum actione ³. » Vult eos fide nutriri, ut capaces fiant participandorum thesaurorum sapientiæ et scientiæ, qui sunt absconditi in Christo, ne antequam sint ad hæc idonei, veri simili sermone capiantur, et a veritatis itinere devient. Deinde apertius quid eis timeat ostendens : » Videte, inquit, ne quis vos decipiat per philosophiam, » et inanem seductionem secundum traditionem hominum, » secundum elementa mundi, et non secundum Christum. » Quia in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter ⁴. » Ideo « Corporaliter » dixit, quia illi umbratiler seducebant, translato verbo usus, sicut etiam umbræ nomen in his rebus non est utique verbum pro-

¹ Coloss. ii, 1-3. — ² Ibid. 5. — ³ Ibid. 6, 7. — ⁴ Ibid. 8, 9.